

BITIS GABONICA, DE GABON POFADDER

**John en Marion Bakker,
Spuistraat 119,
2987 TH Ridderkerk.
Tel.: 0180-413492;
E-mail Navajo@hetnet.nl**

De gabonadder wordt vertegenwoordigd door twee ondersoorten, te weten: de Oost-Afrikaanse (*Bitis gabonica gabonica*) en de nog grotere en zwaardere West-Afrikaanse (*Bitis gabonica rhinoceros*). Ze zijn duidelijk te onderscheiden aan de kleur van de kop (dubbele suboculaire strepen op de kop van de nominaatvorm en de veel grotere 'neushoorns' bij de rhinocerosvorm). De tekening en kleur zijn zo goed als identiek, maar over het algemeen heeft de rhinoceros wat zachtere pastelkleuren. De tekening, een complexe vorm van geometrische figuren, varieert in kleur van dof bruin tot rose, lichtgrijs en

zelfs blauw. Een mediaanlijn die loopt van de neuschub tot de nek, doet de kop denken aan een dood blad uit de bossen waar deze adder voorkomt.

Deze spectaculaire slang is een bewoner van de tropische bossen die over het middelste continent van Afrika verspreid zijn. Hoewel het verspreidingsgebied van deze slang kleiner is dan dat van de pofadder (*Bitis arietans*), komt zij zeer dicht voor in haar verspreidingsgebied. In Kameroen is de gabonadder de meest voorkomende gifslang en in Tanzania, aan de andere kant van het continent, meldt de legendarische C.J.P. Ionidus dat hij meer dan tweeduizend van deze dieren heeft gevangen zonder ooit een achteruitgang van de populatie te hebben waargenomen.

De West-Afrikaanse gabonadder wordt aanzienlijk groter dan de nominaatvorm. De nominaatvorm

Bitis gabonica rhinoceros

BITIS GABONICA, DE GABON POFADDER

wordt zelden groter dan 1,5 meter, terwijl de rhinoceros regelmatig de 2 meter haalt en daarbij een gewicht bereikt van ruim 11 kilo. Slangen van deze grootte zijn zeer spectaculaire dieren en vaak de hoofdattractie van reptielencollecties. De kenmerken liegen er natuurlijk niet om: de grootste en breedste kop van alle gifslangen, (15 centimeter) en de grootste tanden van alle levende slangen, gemiddeld 4 centimeter en soms zelfs 5 cm over de bocht gemeten, de zwaarste gifslang enz.

De verzorging in gevangenschap is niet zo eenvoudig als voor bijvoorbeeld *Bitis arietans*. Vaak wordt de fout gemaakt om *Bitis gabonica* op een constante hoge temperatuur te houden. Dit is echter onjuist, omdat, zoals gezegd, de gabonadder leeft op de bodem van het bos waar weinig of geen zon doordringt. Temperaturen tussen de 24 en 27 graden voldoen uitstekend, terwijl temperaturen boven de 30 graden over langere tijd ervoor zorgen dat de slang slecht eet, uitdroogt en gaat braken. Hoewel gabonadders gebruik zullen maken van een zonnepunt is dit niet noodzakelijk voor een goede huisvesting en over het algemeen moet een schaduwrijk terrarium meer de hoofdregel zijn dan een uitzondering. Daarom is een bodemverwarming te prefereren boven een fel verlichtingssysteem.

Gabonadders zijn opportunisten wat de voeding betreft en brengen het grootste deel van hun leven door met het wachten op een prooi die binnen hun bijtzone komt. In de natuur bereiken ze dit door het gebruik van hun camouflagekleuren, die ervoor zorgen dat ze werkelijk bijna onzichtbaar zijn tussen de dode bladeren en takken. Wanneer ze eenmaal een positie hebben ingenomen, bijvoorbeeld langs een pad dat prooidieren regelmatig gebruiken, kan de gabonadder hier zeer veel tijd doorbrengen, gebruikmakend van de schaduwen en lichtbrekingen op de bosbodem.

Vanuit deze positie ligt de adder in hinderlaag voor elk soort prooidier dat haar reusachtige kaken en tanden kunnen grijpen.

In gevangenschap houdt de gabonadder hetzelfde voedingspatroon aan. Normaal gesproken zou bij andere slangen zo'n complete apathische houding en totaal gebrek aan beweging van een dier een indicatie zijn voor serieuze gezondheidsproblemen of stress. Bij de gabonadder echter zou juist het tegenovergestelde waar zijn. Activiteit in de vorm van bijvoorbeeld kruipen door de bak, speciaal tijdens de daguren, zijn de normale gedragingen die worden veroorzaakt door honger, dorst en, in het geval van volwassen mannen, paargedrag.

Vaak wordt er gezegd dat er om *Bitis gabonica* te houden een vloeroppervlak moet zijn van 1 tot 1,5 keer de lengte van het dier in het vierkant. Voor bijvoorbeeld een slang van 1 meter zouden we een terrarium moeten hebben met een bodemoppervlak van 1,5 meter in het vierkant. Daarbij moeten we rekening houden met een doelmatige hoogte voor verlichting en warmtebronnen met een minimum van 50 centimeter. Ik ben echter van mening vanuit mijn ervaring met het verzorgen van deze dieren en gezien het feit dat deze dieren zeer weinig bewegen, dat een bodemoppervlak met de lengte van het dier en een diepte van ruim de helft van het dier toereikend is. Momenteel staan er bij ons terraria gepland van 150 bij 80 centimeter. Een bodembedekking van tenminste 3-5 centimeter van een los materiaal zoals sphagnum, orchid-bark of houtsnippers geeft deze dieren de gelegenheid zich 'in hinderlaag' te leggen. Gestresse of wildvangdieren hebben zeer veel baat bij een schuilplaats van een laag dode bladeren die we van tevoren bijvoorbeeld in de magnetron steriliseren.

Nakweekdieren of dieren die goed gewend zijn aan gevangenschap zullen niet snel gestresst raken, maar wildvang of gestresse dieren zullen vaak een onge-

woon gedrag vertonen, zoals blazen, snelle bewegingen met de kop enz. Dit is een teken dat een dier een gebrek heeft aan veiligheid. Het terrarium moet dan zo snel mogelijk worden voorzien van een schuilplaats in de vorm van een kist, doos, of iets dergelijks. Eenmaal gewend zullen gabonadders regelmatig voedsel aannemen. Biedt voedsel altijd aan vanaf een veilige afstand met bijvoorbeeld een lang pincet of tang.

Een hongerige gabonadder valt uit met een grote snelheid en kracht. Levende prooi wordt meestal vastgehouden terwijl de slang de prooi optilt door haar kop van de grond te houden waarbij zij zeer veel kracht op haar tanden uitoefent. Vaak zien we, dat als een groot prooidier te sterk tegenstribbelt, de slang nog een extra dosis gif injecteert. De enorme tanden worden vervolgens gebruikt om de prooi naar het begin van de slokdarm te brengen, waarna het normale slikken begint.

Volwassen gabonadders zijn in staat om relatief grote prooidieren zoals cavia's, konijnen, duiven en soortgelijke dieren te verzwelgen. Veel auteurs berichten, dat jonge apen en zelfs antilopen op het dieet staan. In gevangenschap kan men beter een gemiddelde prooi aanbieden en niet overdrijven om te kijken wat de maximale limiet van de grootte van een prooidier is. Vaak resulteert dit in braken, wat gepaard gaat met vochtverlies.

Water moet te allen tijde aanwezig zijn in een platte grote bak. Dit draagt bij tot verhoging van de luchtvochtigheid. Wildvangexemplaren dragen soms een uiteenlopende variatie van parasieten bij zich en moeten dan ook in quarantaine worden gehouden tot zij na behandeling en ontlastingonderzoek vrij blijken te zijn van parasieten en wormen.

Het kweken met gabonadders is goed mogelijk, maar er moet goed worden gelet op de licht/tempera-

tuur/luchtvochtigheid-manipulatie. Gabonadders komen voor langs de evenaar, waar de seizoenen meer worden bepaald door regen en droogteperiodes dan door temperatuurverschillen. Dimmen van het licht voor 1 tot 2 maanden en een handhaving van temperaturen van rond de 20-22 graden en overvloedig sproeien is meestal genoeg om volwassen dieren (1 meter en groter) tot paren aan te zetten.

Mannen voeren vaak indrukwekkende paringsgevechten uit die door hun uitzonderlijke kracht de constructie van elk terrarium tot het uiterste zullen testen. Paringsrituelen en de eigenlijke paringen duren vaak 24-30 uur en wijfjes kunnen sperma opslaan voor een periode van 3 tot 4 jaar. Worpen bestaan uit jongen van 21 tot 30 centimeter waarvan er wel 10 tot 55 in een worp kunnen voorkomen. De jongen zullen na hun eerste vervelling meestal meteen springertjes als voer accepteren en kunnen in de eerste 12 tot 18 maanden van hun leven verbaasd snel groeien. Jonge gabonadders schijnen in gevangenschap moeite te hebben met het vinden van de waterbak. De theorie hierachter is, dat de geboorte in de natuur samenvalt met de regentijd, waardoor de jongen niet genoodzaakt zijn om op zoek te gaan naar waterpoelen. Zij kunnen namelijk drinken van bladeren, takken, stenen en zelfs van hun eigen lichaam. In gevangenschap is het dan ook aan te raden de jongen de eerste weken met een haak met hun kop in de waterbak te plaatsen. Daarnaast kunnen we op gezette tijden de dieren licht besproeien. Bij het achterwegen laten van deze handeling kunnen de jonge dieren snel uitdrogen en zal het voedsel in de darmen niet verteren waardoor ze zullen sterven.

Er is veel geschreven over het karakter van dieren in het wild. Er zijn berichten van dieren die met de blote hand werden opgepakt, zonder dat ze beten of zelfs maar bliezen. Ook schijnt het voor te komen dat er regelmatig op dieren wordt getrap

zonder reactie. Maar gezien de grootte van de dieren, de tanden en de gifproductie luidt ons advies: do not try this at home kids!

Het terrarium kan het beste van voren toegankelijk zijn en om de dieren te manipuleren moeten we altijd twee haken (lepels) gebruiken voor onze veiligheid, maar zeker ook voor die van de dieren, gezien hun aanzienlijke gewicht.

Hongerige dieren bijten naar alles wat binnen hun bijtzone komt, die verbazend groot is, soms de helft van de lengte van het dier. Zoals in alle soorten slangen kunnen er onder de gabons individuele karakterverschillen optreden, wat kan leiden tot een flinke 2 meter ellende. Behandel een gabonadder altijd met veel respect.

De tanden van een gabonadder maken deel uit van zijn imposante image. Deze tanden worden regelmatig gewisseld tijdens het bijten (zelfs ontdooidde prooi wordt met een ontstellende felheid gebeten). Soms vallen ze in het terrarium, maar ook worden ze met de ontlasting afgescheiden. In de loop van de tijd kan de verzorger van deze dieren een indrukwekkende verzameling aanleggen. Vroeger werd ik vaak om tanden gevraagd en als je dan naderhand via via hoorde hoe de ontvanger naar zijn zeggen via allerlei avonturen aan zo'n tand kwam, was ik altijd blij dat ik ze 'maar gewoon' vonden had!

Het gif van de gabonadder, hoewel niet het meest sterke gif, is behoorlijk complex. Het is voornamelijk cytotoxisch (celvernietigend). Dit in combinatie met de hoeveelheid van afgifte bij een volle (natte) beet (450 mg-1000 mg) kan een zeer heftige vergiftigingsreactie veroorzaken. Vroeger werd er aangenomen dat dit kwam doordat er neurotoxische bestanddelen in het overwegend haemotoxische gif voorkwamen. Hoewel dit niet langer wordt aangenomen, is het gif van de gabonadder potentieel dodelijk voor men-

sen. Dodelijke afloop van beten zijn in ruime mate bekend. Sommige zelfs in vrij korte tijd na de beet. Ook als de beet niet resulteert in een dodelijke afloop, zijn de gevolgen zeer heftig. Door necrose (weefselvernietiging) en oedeemvorming moet er vaak in het getroffen lichaamsdeel worden gesneden tot het gezonde weefsel, en in ergste gevallen moet zelfs tot amputatie worden over gegaan (lastig als je in je buik wordt gebeten en daar heb ik nogal wat van).

De sterkte van het gif in combinatie met de zeer dichte populatie maakt deze dieren tot een der meest gevaarlijke gifslangen, hoewel de meeste bijgevallen nog steeds op naam staan van de gewone pofadder (*Bitis arietans*).

Volwassen pofadders hebben weinig natuurlijke vijanden, terwijl de jonge dieren vaak ten prooi vallen aan de typische slangenetende predatoren (varanen, cobra's enz.). De bekende slangendoder de mangoest, wordt verondersteld op het menu te staan van de volwassen gabonadder. Zoals te verwachten, is de mens wederom de grootste vijand van deze slangensoort. Vele stammen in hun verspreidingsgebied beschouwen deze dieren als normaal voedsel. Ook het overdadig wegvangen door handelaren kan populaties aantasten. Dit heeft ertoe geleid dat populaties in Zimbabwe en noordelijk Zululand beschermd zijn. De grootste bedreiging vormt echter het vernietigen van hun natuurlijke leefomstandigheden. Jammer genoeg blijven gabonadders volharden op hun jachtplaatsen, lang nadat de bossen gereed gemaakt zijn voor agrarische doeleinden. Zonder de camouflage van de bosbodem zien de gabonadders er 'belachelijk' gekleurd uit, als een stuk Picasso op een witte ondergrond en zonder een toevallig verschalkte of dood aangetroffen prooi zijn ze gedooemd te sterven.

Eerder verschenen in *Het terrarium*.